

Юний друже! Так, так – юний, бо ця стаття написана саме для молоді. Написана як спроба поділитися життєвим досвідом та певними знаннями щодо дуже важливого питання – як зробити своє життя безпечнішим. Ти тримаєш у руках не нудне повчання чи моралістичну проповідь, це серйозна, але відверта розмова, а тому відразу будемо на «ти».

Ми будемо говорити про міліцію, а точніше про те, як тобі уникнути випадків приниження та жорстокості з боку правоохоронців. Сам розумієш – тема актуальна. Якщо тобі 20 років, і патрульні ще не нищпорили по твоїх кишенях у пошуках викраденого десь мобільника, жодного разу не зігнали ввечері з лавки у сквері або просто не нагубили при друзях або дівчині, мушу констатувати – тобі пощастило. У наш час такі випадки – рідкість. Безпричинне затримання, знущання, побиття та катування, незаконні обшуки у квартирах та принизливі особисті огляди – про всі ці ганебні випадки міліцейського свавілля ти, мабуть, не раз читав у Інтернеті, бачив по телевізору і, я впевнений, неодноразово обговорював з товаришами, шукаючи відповідь на питання: «А як мені уникнути цього?»

Скажу одразу – це непросто, але звести до мінімуму ризик стати жертвою міліціонерів можна. Просто обміркуй мої поради та прислухайся до них. Вони стануть у пригоді, а може, врятують твоє життя і здоров'я. А ще – спокій твоїх батьків, що теж дуже важливо. Сам бачиш, незважаючи на всі запевнення «свіжих» міліцейських чиновників про рішучу боротьбу з «перевертнями в погонах», нічого в нашому з тобою житті суттєво не змінилось, і зустріч із міліціонером – річ не завжди приємна, а іноді й узагалі небезпечна.

Отже, почнемо.

Спочатку головне: запам'ятай три основних принципи (три НЕ) спілкування з міліцією:

- **НЕ провокуй**
- **НЕ ображай**
- **НЕ тікай**

Не давай приводу застосовувати щодо себе насильство, як би правоохоронці не підбурювали тебе до спалахів гніву та непередуманих вчинків своїм чіплянням, хамством і образами. Якщо не витримаєш і зірвешся – винуватим у конфлікті залишишся саме ти, оскільки довести вину чиновника, а тим більше міліціонера, у нашій державі дуже важко. Запропоновані три принципи (три НЕ) мають стати нормою твоєї поведінки при зустрічі з будь-яким працівником міліції: дільничним інспектором, опером, співробітником ДАІ чи патрульно-постової служби. Вони універсальні для будь-яких ситуацій, які ми будемо далі розглядати.

Ситуація 1. «Відчиніть – міліція!»

Стаття 30 Конституції України та стаття 14-1 Кримінально-процесуального кодексу України гарантує кожній людині недоторканність житла. Це означає, що ніхто, у тому числі і працівник правоохоронних органів, не має права без законної підстави увійти в житло проти волі осіб, які проживають у ньому. Увійти до твоєї квартири чи будинку, провести в них огляд або обшук міліція має право лише за вмотивованим рішенням суду, з яким тебе зобов'язані ознайомити.

Якщо такого рішення суду немає, суворий голос за дверима: «Відчиніть, міліція!» – можна розцінювати не як наказ, а як прохання. Немає рішення суду – тобі вирішувати, пускати міліціонера у квартиру чи обмежитись розмовою на сходовому майданчику в під'їзді. Тому, якщо у двері дзвонить міліціонер, не поспішай відразу їх відчиняти, а спочатку детально розпитай про мету його візиту. Пояснення на кшталт: «Поговорити треба» або: «Відчиніть – тоді й поясню» до уваги взагалі не беруться. Якщо, наприклад, дільничний інспектор міліції повідомляє, що він перевіряє паспортний режим, візьми паспорт і сам вийди до дільничного. А ще одразу натисни на кнопку дзвоника дверей сусідів – хай вони будуть присутніми при твоїй розмові з міліціонером. Я радив би взагалі не пускати сторонніх осіб до свого житла, у тому числі й співробітника міліції, але якщо так сталося, що він уже в квартирі (ти дозволив йому написати якийсь документ на кухні), завжди залишайся з ним у одному приміщенні. Чуєш – завжди! Це не боягузтво, а елементарна норма поведінки у своєму житлі, досвідчений міліціонер і сам не залишиться в кімнаті за відсутності господаря. А в іншому разі не дивуйся, коли наступного дня під твоїм холодильником зовсім інші працівники міліції в присутності понятих знайдуть якісь невідомі пігулки. Здогадуєшся, хто їх міг там залишити, коли ти виходив із кухні?

Перед тим, як відчинити двері міліціонераві, зверни увагу на його зовнішній вигляд – дільничний інспектор міліції під час відвідування громадян повинен бути у форменому одязі (він же не на чашку кави до тебе прийшов). Якщо у двірне вічко ти побачив кількох осіб у цивільному, які називають себе працівниками міліції і хочуть поспілкуватися з тобою, не відчиняючи дверей, розпитай, з якого вони райвідділу, навіщо прийшли та ввічливо поясни, що ти завжди радий надати допомогу. А потім попроси залишити у дверях письмову повістку з викликом у міліцію, де має бути зазначено, з якого приводу тебе

викликають, хто саме і в якій якості (свідок, підозрюваний тощо). Своє небажання пускати незнайомців у дім завжди можна розумно обґрунтувати: наприклад, сказати, що батько пішов у магазин, зачинив двері та випадково забрав із собою ключі, і ти просто фізично не можеш відчинити двері, бо немає чим. Але ти зараз зателефонуєш батькові, і він одразу прийде.

Якщо люди в цивільному погрожують зламати двері, грюкають у них, і ти бачиш серйозність їхніх намірів – зателефонуй на «1-02» та сам виклич міліцію, повідомивши, що невідомі особи без форми, представляючись працівниками міліції, вчиняють спробу протизаконно вдертися до твого житла. У черговій частині телефонний дзвінок буде автоматично записаний на магнітні носії, а це, у разі потреби, буде свідчити на твою користь. Крім цього, обов'язково зателефонуй або поклич сусідів – міліціонери дуже не люблять свідків своїх протиправних дій.

Ситуація 2. Спілкуємося з міліціонером

Будь-яка розмова з міліціонером, незалежно від того, де вона відбувається, – у тебе вдома, на вулиці чи в кабінеті райвідділу, має починатися з твого прохання до нього пред'явити службове посвідчення. Не соромся уважно його прочитати, а при можливості демонстративно записати посаду, прізвище, ім'я правоохоронця. Це не твоя забаганка, він зобов'язаний усі ці дані повідомити тобі. Та й психологічно ти продемонструєш свою готовність до спілкування, але виключно в межах закону і на серйозному рівні.

Слід розуміти, що міліціонер є представником держави, і до нього необхідно ставитися з відповідною повагою та виконувати його законні вимоги. Запам'ятай: злісна непокоря законному розпорядженню чи вимозі працівника міліції є адміністративним проступком (стаття 185 Кодексу про адміністративні правопорушення) і може призвести до застосування щодо тебе фізичної сили та арешту строком до 15 діб. Міліціонери дуже полюбують під будь-яким приводом використовувати саме цю статтю – вона дає їм можливість доставити людину до райвідділу, а на чужому полі, так би мовити, грати завжди гірше. Разом з тим, зверни увагу, – ти зобов'язаний виконувати лише законні вимоги працівника міліції, як то: назвати своє прізвище, адресу проживання, пред'явити паспорт чи інший документ, що посвідчує особу, дати пояснення з приводу події, свідком якої ти був, припинити чинити ті чи інші дії, якщо тобі обґрунтовано вказали, що в них вбачаються ознаки правопорушення.

Увага! Памятай:

– міліціонер не має права вилучати й забирати з собою твій паспорт, якщо в ньому немає ознак підробки (у такому разі в присутності двох понятих обов’язково складається мотивований протокол вилучення чи добровільної видачі документа);

– міліціонер не має права вилучати у тебе будь-які речі, якщо вони не є знаряддям або об’єктом скоєння правопорушення. У будь-якому разі вилучення речей також має бути протокольно оформлено в присутності двох понятих;

– міліціонер не має права вимагати від тебе невідкладно прибути разом із ним до райвідділу міліції без пояснення причин. Такі дитячі доводи, як «У райвідділі все тобі розкажуть» або: «Я не знаю, це до начальника зверніться», – пропускаємо повз вуха. Взагалі, якщо тобі не вручено письмову повістку про явку в міліцію – до райвідділу можна не йти.

– ти маєш право в будь-який момент припинити розмову. Але зроби це коректно й аргументовано: посилайся на стан здоров’я, необхідність прийняти ліки або просто скажи, що виходив із дому в магазин і залишив на плиті чайник. Обов’язково скажи, що завжди готовий зустрітись і допомогти міліції в інший час, міліціонер не має права примушувати тебе до тривалої співбесіди, коли припинити розмову – вирішувати тобі.

ПОВЕСТКА

Куда: г. Киев, ул. Прорезная, д. 22, оф. 21
Кому: Багирова Эдуарда Сариковича

«15» 08 2006 года к «1/» часам Вам необходимо явиться по адресу:
г. Киев, ул. Прорезная, д. 22, оф. 21
к старшему следователю по особо важным делам ГСУ МВД Украины Зарембе М.А. в каб. № _____ (тел.: _____).

Явка обязательна. При себе необходимо иметь паспорт или другой документ, удостоверяющий личность.

Вы вызываетесь в качестве свидетеля

Ст. следователь по особо важным делам
ГСУ МВД Украины

М.А. Заремба

Последствия неявки по вызову. В случае неявки без уважительных причин обвиняемый и свидетель на основании ст. ст. 70, 135, 136 УПК Украины может быть подвергнут приводу. Злостное уклонение свидетеля, эксперта или переводчика от явки по вызову влечет уголовную ответственность.

Ситуація 3. Тебе викликають у райвідділ міліції

Я вже казав, що явка в міліцію є обов’язковою, якщо ти отримав відповідну письмову повістку. До того ж, така повістка має бути отримана особисто тобою під підпис (корінець повістки з підписом міліціонер забирає з собою). У повістці повинно бути чітко зазначено: кого викликають у міліцію (твое прізвище та ініціали), куди викликають (назва органу міліції та його адреса), хто викликає (прізвище посадової особи), у якості кого викликають (потерпілий, свідок, підозрюваний), для чого викликають (допит, надання пояснення), дата і час прибуття до міліції.

Проігнорувати можна телефонне чи усне запрошення до підрозділу міліції (такий вчинок відповідальності не передбачає), але, отримавши письмову повістку, ти зобов’язаний з’явитись у райвідділ, і від цього нікуди не дітися. Якщо не прийдеш – доставлять примусово із складанням протоколу про злісну

непокору законним вимогам працівника міліції. Але життя – це життя, і якщо з важливих причин (хвороба тощо) ти не зможеш прийти до міліції у термін, вказаний у повістці, – обов’язково зателефонуй до райвідділу й повідом про це. Бажано спершу зателефонувати не до конкретного працівника, а до чергової частини, де розмова буде зафіксована записуючим пристроєм, і ніхто надалі не зможе звинуватити тебе в ухиленні від явки. Проте візьми до уваги, що потім посадова особа райвідділу, яка викликала тебе до себе, може зажадати документального підтвердження причини неявки (лікарняний лист та інше).

Дуже важливо! Не ходи до міліції сам, до самого кабінету тебе повинні супроводжувати близькі або друзі. Так, на всякий випадок. І хай цей момент, що ти не один, побачать якомога більше міліціонерів. У крайньому разі (припустімо, ти перебуваєш десь у чужому місті на відпочинку або у відрядженні), перед відвідуванням райвідділу проінформуй по телефону родичів та знайомих: до якого саме підрозділу міліції ти йдеш, коли, хто та у зв’язку з чим тебе викликає.

Запам’ятай ! Одразу після того, як ти зайшов до приміщення райвідділу, звернись до постового при вході або в чергову частину і вимагай, щоб тебе записали у відповідному журналі відвідувачів (такий є в кожному підрозділі міліції). У журналі має бути зазначено твоє прізвище, ім’я, по батькові, дата та час прибуття в райвідділ, до кого з працівників міліції ти прийшов. Далі постовий зобов’язаний зафіксувати у цьому ж журналі час, коли ти вийдеш із райвідділу. Ти спитаєш – навіщо ця бюрократія? А для того, щоби ти не сидів у райвідділі кілька діб за підозрою у вчиненні злочину, а міліціонери при цьому не розводили би руками і не говорили твоїм стурбованим батькам, що взагалі тебе не знають, і ти в райвідділі ніколи не був. Запис у журналі про твоє перебування в міліції значно зменшить таку загрозу, а твої родичі в очікуванні біля чергової частини – зведуть її нанівець.

Ситуація

4. Тебе затримала міліція

У народі кажуть, що не можна зарікатися від двох речей – від суми та від тюрми. Іноді в житті обставини збігаються таким чином, що навіть найбільш законослухняний громадянин може опинитись у ролі затриманого. Неважливо, за що тебе затримали, важливо, що робити і як себе поводити в такій нестандартній ситуації.

Маєш знати, що існує дві головні підстави для затримання: затримання за скоєння адміністративного правопорушення та затримання за підозрою у вчиненні злочину.

Отже, – **адміністративне затримання**. Проводиться міліцією, якщо вона вважає, що ти вчинив адміністративне проступок – порушував громадський порядок, перебував у громадському місці в нетверезому стані та тому подібне. Взагалі, згідно зі статтею 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), адміністративне затримання може тривати не більше 3 годин. За цей час співробітники міліції повинні скласти на тебе адміністративний протокол, опитати свідків та інше.

Після затримання тебе можуть помістити й тримати в спеціально відведених для цього приміщеннях – кімнатах для затриманих, які в народі називають «мавп'ятниками». Перебування в такій кімнаті приємних вражень у тебе не залишить, а отже, – увага!

Для початку спробуй взагалі уникнути підстав для затримання. Для цього :

– **завжди май при собі свій паспорт або студентський квиток**. Постійне носіння при собі документів позбавить тебе від багатьох ускладнень під час спілкування з працівниками міліції. Відсутність паспорта дає міліціонерові повне право доставити тебе до райвідділу для встановлення особи. Якщо ти

таки не маєш при собі документів, чітко назви своє прізвище та адресу проживання, попроси міліціонера зателефонувати по твоєму телефону батькам, які підтвердять твої твердження. Батьки не беруть слухавку – не біда, попроси правоохоронця перевірити правдивість повідомлених про себе відомостей за обліками адресно-довідкового бюро по телефону, він має таку можливість. Скажи, що ти з розумінням ставишся до важкої міліцейської праці та розумієш, що міліціонер виконує свої обов'язки, а тому готовий почекати, доки проводиться ця перевірка;

– **уникай створення конфліктної ситуації з правоохоронцями.** Пропонуй компроміс, і якщо це можливо, виконай їхні вимоги. Зрозумій, що згідно із Законом «Про міліцію», міліціонер таки має право зупинити на вулиці будь-якого громадянина. Але лише зупинити, перевірити документи, попросити надати пояснення з того чи іншого приводу. Часто правоохоронці вимагають надати їм можливість провести огляд речей, скажімо, сумки (ну, що поробиш, коли твоя велика сумка викликала підозру в міліціонерів, які знають, що декілька годин тому в цьому районі обікрали квартиру?). Слід розуміти, що між обшуком і так званим оглядом є суттєва різниця. При огляді міліціонер повинен запропонувати тобі показати вміст сумки, особисто копирсатись у ній або у твоїх кишенях він не має права. Відповідно до закону, ти вправі відмовитись від проведення огляду, але тоді пам'ятай, що в такому разі працівник міліції може зажадати пройти з ним у райвідділ, мотивуючи необхідністю розкриття злочину. При цьому, якщо не маєш при собі паспорта, – твої шанси бути примусово доставленим до міліції зростають у рази. Тому, якщо в тебе немає при собі заборонених предметів, то чому би й не надати міліціонерові можливість пересвідчитись у цьому. Зроби це, хай він заспокоїться;

– **будь спокійним і чемним, але водночас і впевненим у собі.** Запам'ятай, що саме перші хвилини твого вимушеного спілкування з міліціонером мають велике значення для подальшого розвитку ситуації. Ще раз наголошую – не піддавайся на провокації й ніколи не відповідай на грубість грубістю. Коректна й у той же час офіційна манера спілкування спонукає міліціонера ставитися до тебе таким же чином. Обов'язково запитай, у чому причина такої цікавості до твоєї персони – міліціонер зобов'язаний проінформувати про підстави затримання. У жодному разі не треба залякувати міліціонера своїм «родичем-прокурором» або «сусідом-депутатом» та ще й погрожувати звільненням з роботи, будь певен – сфальсифікують матеріали і зроблять так, що навіть добросовісний прокурор не допоможе. Відразу «качати права» і вимагати негайно надати тобі адвоката потреби також ще немає – з тобою тільки розмовляють;

– **не роби дурниць і не потрапляй до міліції «за компанію».** Скоєння правопорушення у складі групи відноситься до обставин, що обтяжують відповідальність за вчинене;

– якщо так сталося, що ти десь випив чарку-другу горілки, спокійно скажи працівникові міліції, що це не заборонено законом і не є значною провиною, адже ти повністю себе контролюєш. **Доведи адекватність своєї поведінки**, скажи, що був на дні народження в нареченої і дозволив собі трохи випити вина за здоров'я майбутньої тещі (міліціонери такі ж люди, і в них такі ж тещі). Пообіцяй, що зараз же підеш додому, а не будеш вештатись по місту в пошуках пригод. Разом з тим, не треба фамільярничати та лізти до працівника міліції з обіймами: «Ну, командире, ти ж розумієш...»;

– якщо ти скоїв дрібне правопорушення – **вибачся й одразу виконай вимогу міліціонера** щодо його усунення (припини голосно співати вночі на вулиці, сховай пляшку з пивом і запевни, що доп'єш її лише вдома, підніми той злощасний недопалок і таки кинь його в смітницю, а не поруч).

Тепер що робити, коли ці профілактичні заходи все ж не допомогли, і міліціонер висловив твердий намір тебе затримати й доставити до райвідділу. У такому неприємному випадку:

– **у жодному разі не тікай і не чини фізичного опору працівникові міліції.** Обірваний погон або гудзик на сорочці міліціонера – це доказ твоєї злісної непокори, а значить, у найліпшому разі, – 15 ночей у камері з неприємним товариством. Крім цього, тебе просто елементарно відлупцюють, бо співробітник міліції має право застосовувати прийоми рукопашного бою для припинення правопорушення та затримання особи, яка намагається втекти, потім надінуть наручники і ще раз відлупцюють, вже для профілактики;

– **вимагай чіткого пояснення,** у зв'язку з чим тобі так необхідно йти до райвідділу і в скоєнні якого правопорушення тебе підозрюють;

– перед тим, як пройти з міліціонером до службового автомобіля, **з'ясуй, у який підрозділ ви направляєтесь;**

– **проінформуй по мобільному телефону про затримання своїх близьких** (друзів, знайомих). Це зробити важко, оскільки міліціонери часто не дають можливості скористатись телефоном. Проте таку спробу зробити необхідно – поясни міліціонерові крайню важливість такого дзвінка, посилаючись на те, «що вийшов із дому на хвилинку в магазин, біля під'їзду шестирічна сестра залишилась, а ключі від квартири в мене». Отримавши можливість зателефонувати, стисло повідом родичів, у який підрозділ міліції тебе відвозять та попроси приїхати до тебе. У крайньому разі спробуй надіслати СМС-повідомлення. Ще раз кажу, вірогідність того, що тебе в міліції будуть принижувати або бити, значно зменшиться, коли під черговою частиною перебуває купа твоїх родичів, яка вимагає невідкладної зустрічі з тобою й телефонує до всіх можливих інстанцій (до прокуратури в першу чергу);

– дуже важливо, щоби при доставлянні у відділ міліції був чітко зафіксований час затримання, оскільки з нього починається відлік годин твого вимушеного перебування в міліції. У черговій частині ведеться книга обліку доставлених, куди має бути внесений відповідний запис про твій вимушений візит;

– одразу після прибуття до міліції **вимагай складання протоколу про своє затримання.** У протоколі неодмінно зазначаються дата і час затримання та його підстави з обов'язковим посиланням на норму закону, що їх передбачає. Відповідно до статті 29 Конституції України при складанні протоколу працівник міліції повинен негайно повідомити про твоє затримання родичів, проконтролюй це. Нікуди не поспішай, потреби в цьому вже немає. Уважно прочитай зміст протоколу, вимагай роз'яснити твої права і передусім право відмовитись давати будь-які свідчення стосовно себе та право на отримання юридичного захисту й допомоги від фахівця в галузі права.

Міліціонер запропонує підписати складений на тебе протокол. Пам'ятай, просто підписаний протокол – це зізнання у вчиненні правопорушення, тому, якщо не вважаєш себе винним, зазнач у протоколі (є там така графа – пояснення правопорушника) «з протоколом не згоден» або взагалі відмовся його підписувати (надавати пояснення чи підписувати протокол – це твоє право, а не обов'язок). У протоколі маєш право записати свої зауваження щодо дій посадових осіб міліції, якщо вважаєш такі дії незаконними. Наприклад: «Про затримання не повідомлені родичі» або: «Мені відмовлено у наданні можливості користуватися послугами адвоката».

Пам'ятай, ти маєш право взагалі відмовитись підписувати документи, давати будь-які показання чи пояснення проти себе. Таке право тобі гарантує стаття 63 Конституції України, і співробітник міліції перед тим, як почати опитувати чи пропонувати підписати протокол, зобов'язаний ознайомити тебе під підпис із положеннями вказаної статті;

– до речі, настав час **шукати візитку знайомого адвоката**. Якщо такого немає, – це погано. Послуги кваліфікованого фахівця ніколи не завадять, тому після того, як прочитаєш цю брошуру, одразу познайомся з адвокатом та заздалегідь обговори спільні дії під час непередбачуваних ситуацій. Стаття 29 Конституції України наголошує, що «кожному заарештованому або затриманому має бути надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватись правовою допомогою захисника». Ввічливо поясни співробітникові міліції, що ти взагалі відмовляєшся підписувати будь-які документи за відсутності твого адвоката. Відмова не повинна бути показово нахабною і дратувати міліціонера, просто спокійно скажи, що ти не можеш підписувати міліцейські папери без адвоката, оскільки не є фахівцем у галузі права і не хочеш якихось ускладнень надалі.

Під час оформлення адміністративного затримання тобі доведеться пройти неприємну процедуру особистого огляду та огляду твоїх речей. Слід знати, що особистий огляд має проводитись особою однієї з тобою статі й у присутності двох понятих цієї ж статі. Про результати особистого огляду складається протокол, до якого заносяться відомості про вилучені в тебе речі. Протокол засвідчується твоїм підписом та підписами понятих.

Після оформлення процедури затримання, тебе, можливо, помістять у кімнату для затриманих при черговій частині. Хоча, яка це кімната, будемо називати речі своїми іменами – у камеру. Ще раз нагадую – відповідно до законодавства в камері ти можеш перебувати максимум 3 години. Якщо цей час минув, а тебе звільняти ніхто не поспішає – покажи свою обізнаність і не агресивно поцікався, чому міліція порушує вимоги законодавства. Не треба одразу панікувати – спокійно очікуй, періодично ввічливо нагадуй черговому про те, що перебуваєш у камері понад максимально визначений термін і дуже хвилюєшся за батьків, які досі не знають, де перебуває їхнє улюблене чадо. Поясни, що ти не хотів, проте тепер просто вимушений поскаржитись на дії працівників міліції їхньому керівникові або прокуророві. Проте якщо тебе зараз же відпустять, то перевантажувати міліцейське начальство й прокуратуру своїми скаргами не будеш.

Буває так, що в камері ти знаходишся не один. Придивись до свого сусіда, і якщо це не пропащий п'яничка, а такий же «щасливець», як і ти, – обміняйтесь адресами і телефонами рідних та домовтеся про взаємну допомогу. Час від часу з міліції таки відпускають когось на волю, а тому твій новий знайомий може проінформувати родину про місце твого перебування або при потребі підтвердити, що строк твого сидіння у «мавпятнику» перевищив усі припустимі норми.

Після затримання на тебе обов'язково будуть складати ще один протокол – не про затримання, а про скоєне тобою адміністративне правопорушення (якщо тільки тебе не затримали без паспорта тільки для встановлення особи). Міліціонери лагідно пояснять: підписуй протокол – і ти на свободі. Не розслабляйся. Якщо ти не скоював ніякого порушення – не підписуй протокол заради звільнення. Можуть бути несподіванки. Після підписання протоколу тебе доставлять до суду, де суддя, на підставі підписаного тобою ж протоколу, згідно з яким ти – бешкетник, хуліган і п'яничка, без докорів сумління запроторить тебе за ґрати на кілька діб. Тому уважно вивчи протокол, з'ясууй, яке покарання згідно з адміністративним

кодексом передбачено за вчинок, у якому тебе звинувачують. Якщо це звинувачення у зловживанні алкоголем, а ти не пив – вимагай направлення на відповідну експертизу, яка засвідчить, що останній раз спиртне ти вживав місяць тому.

Тепер **про дактилоскопію**. Багато людей помилково вважають – якщо вже потрапив у райвідділ, то міліціонери мають право сфотографувати тебе та зняти відбитки пальців. Це зовсім не так. Відповідно до статті 11 Закону України «Про міліцію», правоохоронці можуть фотографувати та проводити дактилоскопію лише осіб, затриманих за підозрою у скоєнні злочину або за бродяжництво, тих, хто звинувачується у вчиненні злочину, взятих під варту або підданих адміністративному арешту за рішенням суду (запроторити на 15 діб може тільки суд і аж ніяк не міліція). Твоє адміністративне затримання і навіть складений протокол – це ще не підстава, щоб залишити в райвідділі «фотки на згадку» і дактилоскопічну картку.

Відбитки пальців – це твої індивідуальні, конфіденційні дані, і вони не повинні опинитися під загрозою неконтрольованого поширення. Просто подумай – а навіщо міліція так хоче отримати твої відбитки пальців, мабуть, для чогось же їй це потрібно? І де потім буде зберігатися ця персональна дактилоскопічна картка із зазначенням твого прізвища, дати народження та інших установчих даних? Чи є гарантія того, що вона не потрапить до рук сторонніх осіб або нечесного чи просто халатного міліціонера, який використає її для твого звинувачення у вчиненні злочину? Дактилоскопічний облік ведеться щодо певної категорії осіб, а ти – не злочинець і тому ввічливо відмовся від такої процедури з посиланням на цю саму статтю 11 Закону України «Про міліцію».

Ситуація 5. Обшук у твоєму житлі та вилучення речей

Спочатку з'ясуємо: а навіщо міліція взагалі проводить обшук? Це тільки у фільмах будь-який міліціонер, щось запідозривши, має право увійти до квартири та обшукати чи оглянути її. Обшук – це процедура, яка прописана (хоч і не зовсім досконало) у главі 16 Кримінально-процесуального кодексу України, а тому співробітники міліції в обов'язковому порядку повинні її дотримуватись. Обшук проводиться лише у випадках, коли міліція має достатні підстави вважати, що в жиллому приміщенні

переховуються розшукувані злочинці або знаходяться знаряддя злочину чи здобуті злочинним шляхом речі або цінності.

Згідно зі статтею 177 Кримінально-процесуального кодексу України, обшук у твоїй квартирі чи домоволодінні може бути проведений тільки за вмотивованою постановою судді, яку міліціонери зобов'язані тобі пред'явити. Якщо така постанова, засвідчена печаткою суду, є – нічого не поробиш, вона оскарженню не підлягає, і обшук відбудеться. До речі, за окремих обставин законодавство надає міліціонерам право провести обшук і без суддівської постанови, але лише у невідкладних випадках, пов'язаних виключно із безпосереднім переслідуванням злочинця або врятуванням життя чи майна. Перед проведенням обшуку тобі повинні повідомити, що саме будуть шукати у твоєму житлі та запропонувати видати розшукувані речі добровільно. Проте, як правило, міліціонери хитро формулюють свої вимоги і, не конкретизуючи, пропонують видати «заборонені для зберігання речі й документи», що дає їм можливість провести обшук у будь-якому разі. Про проведення обшуку складається протокол у двох примірниках, який підписується слідчим (а він обов'язково повинен бути присутнім при обшуку), понятими та власником житла.

Тепер про що тобі необхідно знати і які застережні заходи доцільно вжити для зменшення ризику отримання неприємностей.

Запам'ятай:

- обшук житла проводиться тільки в **присутності двох понять та особи**, яка у цьому житлі проживає. Якщо міліціонери прийшли обшукувати твоє житло зі своїми понятими – це перший сигнал про їхню можливу упередженість та недобрі наміри. Наполегливо вимагай, щоб у якості понять виступали твої сусіди: незаангажовані поняті – це серйозна гарантія дотримання твоїх прав;

- перед обшуком тобі й понятим мають **оголосити передбачені законодавством права** (бути присутніми при всіх діях співробітників міліції та робити заяви і зауваження з приводу цих дій, які заносяться до протоколу обшуку). Важливо, щоби поняті почули про свої права саме від правоохоронців та і міліціонерів, така процедура дисциплінує;

- **пильно стеж за діями співробітників міліції** та контролюй їх перебування у своєму житлі. Обшук, як правило, проводиться кількома співробітниками міліції, але при цьому вони не повинні обшукувати всі кімнати твого домоволодіння одночасно. Якщо ти з понятими, скажімо, перебуваєш у вітальні, а працівник міліції радісно вигукує, що він знайшов щось заборонене у твоїй спальні, – категорично протестуй, оскільки ні ти, ні поняті в цей час поруч із ним не перебували. Вимагай занесення до протоколу обшуку такої важливої обставини, як виявлення забороненого предмета, і проси понять засвідчити своїми підписами факт того, що вони на час цієї «знахідки» в приміщенні не перебували (ось чому так важливо забезпечити присутність неупереджених понять);

- особа, яка проводить обшук, має право вимагати від тебе відчинити замкнуту шафу, секретер чи сейф, а тому, якщо не хочеш, щоби їх просто зламали, краще це зробити;

- міліція має право заборонити присутнім виходити з кімнати, у тому числі й особам, які зайшли до приміщення вже під час проведення обшуку та заборонити їм контактувати між собою. Такі вимоги необхідно виконувати, оскільки слідчий уповноважений провести також і особистий обшук, якщо вважатиме, що ти міг передати заборонені предмети комусь із присутніх, і він ховає їх при собі;

– якщо раптом міліціонер «виявив» у кімнаті незнайомий тобі предмет, **ні за яких обставин не бери його в руки**. Хай на провокацію правоохоронця: «Візьми і продивись – це не твоє?» ведеться хтось інший, а тобі не треба, щоби на чужому предметі появились саме твої відбитки пальців;

– обшук – не погром, тому співробітники міліції зобов’язані уникати пошкодження предметів у приміщенні, а також твоїх речей;

– по закінченню обшуку уважно прочитай складений за його результатами протокол, вимагай внесення до нього всіх твоїх, навіть незначних, зауважень і обов’язково отримай один примірник протоколу (здобудеш офіційний документ про підстави проведення обшуку і його реальну мету, крім цього, відомості про міліціонерів і залучених ними понятих також зайвими не будуть).

За результатами обшуку можуть бути вилучені лише заборонені предмети, речі чи документи або такі, що мають значення для справи, тому вимагай пояснення, чому міліція вилучає в тебе ту чи іншу річ. Усі документи або предмети, котрі правоохоронці вирішили вилучити, мають бути пред’явлені для огляду тобі й понятим та перелічені в протоколі обшуку із зазначенням їх назви, кількості, ваги, матеріалу, із якого вони виготовлені, а також характерних індивідуальних ознак. Це теж важливо, а тому слід особисто проконтролювати, аби слідчий детально описав вилучений предмет, бо інакше знайдений у тебе на кухні звичайний ніж для нарізання хліба може раптом перетворитися на небезпечний стилет чи «фінку». Вимагай, щоби вилучені в тебе предмети були на місці обшуку упаковані та опечатані, а паперові печатки засвідчені підписами понятих (знову таки бачиш, яку важливу роль відіграють поняті в забезпеченні твоїх прав).

Ситуація 6. Тебе затримали і звинувачують у вчиненні злочину

Тут уже всі жарти набік. Працівники міліції вважають, що перед ними злочинець, і будуть діяти відповідним чином. Головне: ні в якому разі не чини опору, не лізь у бійку і не намагайся втекти – за певних обставин міліціонер має право застосувати вогнепальну зброю при затриманні злочинця. Якщо він уже тримає в руках пістолет, беззаперечно виконуй його вимоги і не роби спроби наблизитись до нього – стаття 15-1 Закону України «Про міліцію» зазначає, що спроба особи, яку працівник міліції затримує із вогнепальною зброєю в руках, наблизитись до нього, скоротивши при цьому визначену міліціонером відстань, чи доторкнутись до зброї, дають працівникові міліції право стріляти без попередження. Оголена зброя в руках правоохоронця – це вже засторога.

Звинувачення та затримання людини за вчинення злочину – справа серйозна, а тому закон максимально чітко й вичерпно визначає підстави для такого затримання.

Відповідно до статті 115 Кримінально-процесуального кодексу України затримання проводиться лише за наявності однієї з підстав:

- **коли особу застали при вчиненні злочину або безпосередньо після його вчинення;**
- **коли очевидці, в тому числі потерпілий, прямо вкажуть на особу, яка вчинила злочин;**
- **коли на підозрюваному або на його одязі, при ньому або в його житлі буде виявлено явні сліди злочину.**

Тому, спочатку виконавши вимоги міліціонера, продемонструй свою обізнаність з нормами права та обов’язково з’ясуй, на якій підставі тебе затримали.

При затриманні за підозрою у вчиненні злочину на тебе обов'язково повинні скласти протокол про затримання. Увага ! Твій особистий контроль за належним оформлення протоколу є одним із важливих способів самозахисту, який не тільки дасть можливість тобі ознайомитися зі звинуваченням і які для цього є підстави, але й може зіграти вирішальну роль для твого звільнення. Отож не поспішай його підписувати (як і будь-який документ у міліції), а уважно вивчи зміст протоколу.

Пам'ятай, що ти маєш право:

- власноручно записати в протоколі про затримання свої свідчення. Скористайся цим правом. Після написання пояснення, зроби неможливим дописки під ним іншого тексту – постав «Z» або перекресли навхрест незаповнені рядки протоколу;

- не підписувати протокол із незаповненими графами, пояснення «Потім заповню» від міліціонера не приймаються;

- записати у протокол будь-які свої коментарі, у тому числі й аргументи щодо своєї невинуватості або скарги на порушення закону з боку правоохоронців при твоєму затриманні;

- взагалі відмовитись від підписання протоколу про затримання або написаного міліціонером із твоїх слів пояснення, якщо вони не відповідають дійсності. Взагалі не надавай жодних пояснень стосовно себе, якщо вважаєш, що такі пояснення можуть бути використані проти тебе;

- вимагати присутності адвоката з початку оформлення протоколу про затримання. При цьому ти можеш відмовитися від послуг призначеного тобі адвоката й вимагати від міліції дочекатись саме твого знайомого захисника. Якщо тебе безпідставно звинувачують у вчиненні тяжкого злочину, – взагалі жодного слова чи підпису без адвоката, можеш сказати лише фразу: «Прошу дати мені можливість зателефонувати моєму адвокату, мені необхідний юридичний захист та допомога, я маю право відмовитися давати свідчення без адвоката».

Запам'ятай! Згідно з чинним законодавством твоє затримання за підозрою у вчиненні злочину не може тривати більше 72 годин, тому особливу увагу зверни на те, щоб у протоколі були вірно вказані дата та час твого затримання. Протягом 72 годин міліція зобов'язана або звільнити тебе або доставити до суду, яким приймається рішення про можливість твого подальшого перебування під вартою.

Копію протоколу про затримання одразу після його складання міліціонер повинен вручити тобі разом із письмовим переліком передбачених для затриманого прав. У жодному разі не викидай копію протоколу, для твого адвоката це дуже важливий документ.

Крім цього, ти також маєш право:

- одразу після затримання написати скаргу начальникові райвідділу міліції про допущені його підлеглими порушення твоїх прав. Така скарга має бути прийнята черговим чергової частини й при тобі зареєстрована у відповідному журналі;

- вимагати надання тобі медичної допомоги. Для цього черговий зобов'язаний викликати до тебе бригаду «швидкої допомоги», лікареві якої ти повинен поскаржитись на незаконне застосування міліцією щодо тебе фізичного насильства. Лікар, крім надання допомоги, має зафіксувати завдані тобі тілесні ушкодження (навіть незначні) і твої пояснення, яким чином ти ці тілесні ушкодження отримав;

- вимагати, щоби співробітники міліції невідкладно повідомили про твоє затримання одного з членів родини. Міліціонери зобов'язані це зробити, вимагай, щоби вони зробили це при тобі, не вір запевненням:

«Ми вже батькові передзвонили, сказав, що завтра прийде». Перебування близьких у райвідділі є запорукою коректного ставлення до тебе.

Усвідом, що міліція не затримує людей заради своєї розваги. Тебе підозрюють у скоєнні злочину, і, мабуть, так склалось, що для цього є певні підстави. Міліція має намір здобути підтвердження таких підстав і оформити їх документально. Ти впевнений у своїй невинуватості, але подекуди міліціонери таки отримують від невинуватих липові зізнання. Затримання для людини – це, передусім, психологічний стрес. Одразу після затримання з особою працюють кілька співробітників міліції, які мають відповідну підготовку, досвід роботи і вміло використовують те, що людина налякана, перебуває у незвичній для себе обстановці й зовсім не знає, як себе поводити та як довести свою невинуватість. Дуже складно, але дуже важливо за таких обставин намагатися не нервувати, **поводити себе врівноважено та не піддаватись на провокації: умовляння чи залякування.**

Наприклад, тобі можуть сказати, що в сусідньому кабінеті дає пояснення свідок, який бачив, як ти скоїв злочин, і тепер тобі не уникнути покарання. Як альтернативу, опери можуть запропонувати самому написати «явку з повинною», після чого нібито не буде сенсу в подальшому твоєму затриманні, і ти спокійно поїдеш собі додому. Міліціонери намагаються встановити довірливі й доброзичливі стосунки, починають переконувати, що зараз для тебе головне – бути звільненим. А вирвавшись із райвідділу, ти зможеш відмовитися від написаного (в принципі це дійсно так) і взагалі досвідчений адвокат тебе у будь-якому разі «витягне». Завжди виражено й навіть критично стався до подібних пропозицій і не піддавайся на такі умови звільнення – міліціонери зацікавлені в розкритті злочину, а не у твоєму звільненні. Написана тобою «покаянка» необхідна міліції як доказ твоєї вини і додаткове обґрунтування необхідності твого взяття під варту.

Не будь наївним і не вір запевненням міліції, що ти скоїв незначний злочин і тобі за це нічого не буде, – тільки штраф. Навіть якщо це й так, то сам факт притягнення до кримінальної відповідальності твоєї біографії не прикрасить і навіть може призвести до певних обмежень твоїх прав. Ти не скоював злочин – так не бери на себе чужу провину.

Не провокуй міліціонерів і не давай приводу почати тебе активно, як то кажуть «колоти». До цього можуть призвести як непотрібна бравада «я друзів не здаю» або вживання кримінального сленгу, так і підозріло невпевнена поведінка (а може щось дійсно приховує). Не будь ані героєм, ані заляканою жертвою – залишайся собою

Гадаю, ти вже дещо зрозумів і не маєш намірів перевіряти на своєму досвіді правдивість телесеріалу «Глухар». Тому стисло підведемо підсумки і ще раз повторимо правила поведінки у спілкуванні з міліцією:

- своїми діями я не провокую співробітників міліції на затримання;
- без погроз, образ та зухвалості, а спокійно, впевнено і компетентно я переконую міліціонера у своїй невинуватості;
- у будь-якому разі я не тікаю та не чиню міліціонераві фізичного опору;
- про моє затримання у будь-який спосіб я повідомляю моїм рідним та друзям, які одразу вирушають до райвідділу міліції і не залишають його, доки мене не випустять або доки не прийде мій адвокат;
- я маю кваліфікованого адвоката, який завжди готовий прийти на допомогу;

– я не підписую не заповнені документи або такі, де невірно викладені обставини і причини мого затримання;

– я не винуватий, а тому не піддаюся залякуванню й умовлянню міліціонерів зізнатись у скоєнні злочину;

– я знаю максимально можливі терміни мого затримання і після їх закінчення домагаюся свого звільнення.

Ситуація 7. Побиття в міліції

Про це говорити важко і неприємно, але необхідно. Така правда нашого сьогодення існування у цій країні. Побиття громадян та застосування катувань у міліції – явище, на жаль, достатньо поширене. І причина тут одна – міліціонерам необхідно за будь-яку ціну отримати від затриманого зізнання, пресловуту «явку з повинною». В Україні до теперішнього часу є актуальним афоризм сталінського прокурора Андрія Вишинського: «Зізнання – цариця доказів», і, вірогідно, ближчим часом ситуація на краще не зміниться.

Тому ще декілька порад. Під час перебування в службовому приміщенні запам'ятай імена міліціонерів, які тебе били (вони ж спілкуються між собою). Постарайся **залишити докази свого перебування та побиття** в кабінеті: якщо пішла кров, – забризкай нею покриття підлоги, непомітно зроби мазок кров'ю на днищі стільця або заховай закривавлену носову хустинку десь за шафою чи батареєю опалення. Можна потім зробити відповідний аналіз крові, і це буде як доказом того, що тебе побили, так свідченням того, що ти взагалі перебував у службовому кабінеті райвідділу (є в міліціонерів така звичка – стверджувати, що вони бачать тебе вперше).

Зімітуй втрату свідомості або нестерпні болі в серці – нехай викликають лікаря. Не соромся голосно кликати на допомогу – це не боягузтво, а засіб самозахисту. По-перше, у коридорі можуть бути люди, а це – свідки, по-друге, жодний керівник не зацікавлений у скоєнні надзвичайної події у своєму підрозділі, а тому якщо почує, то також прийде тобі на допомогу. Та й не всі ж міліціонери нелюди, серед них багато таких, хто засуджує жорстокість своїх колег, і буде вимагати від них припинити знущання.

Якщо від тебе під катуваннями вимагають щось написати і підписати, а всі попередні заходи не дали очікуваного результату, – пиши й підписуй, це краще, ніж залишитися калікою. Але умисно **викриви свій почерк** (пиши з нахилом літер уліво або почерком «першокласника», акуратно виводячи кожную літеру) і постав нестандартний для тебе підпис. Міліціонери твого почерку не знають, а звіряти проставлений під протоколом підпис з підписом у паспорті звички не мають.

У подальшому довести той факт, що тебе побили саме в міліції (а не до приходу у райвідділ чи після виходу з нього) і притягнути катів у формі до відповідальності досить складно – свідки твого побиття відсутні, а міліціонери проти себе свідчити не збираються.

І все ж таки, якщо тебе побили, то необхідно:

– **невідкладно зафіксувати факт отримання побоїв**. Звернись до травматичного пункту лікарні або, ще краще, виклич бригаду «швидкої допомоги» прямо до будівлі райвідділу. Під час виклику повідом диспетчера на телефоні: «Був побитий у такому-то райвідділі міліції, втрачаю свідомість, не можу самотійно пересуватись». Після прибуття лікарів вимагай ретельної фіксації всіх завданих тобі тілесних ушкоджень, навіть незначних. Зверни увагу лікарів на особливі травми – сліди від наручників, опіки від

застосування електрошокера тощо. Поясни лікарям, що ушкодження тобі завдали працівники міліції і вимагай госпіталізації, а в подальшому – надання довідки про результати проведеного медичного огляду;

– **одразу звернись до органів прокуратури** з відповідною заявою (навіть і вночі, там повинен бути черговий). У прокуратурі вимагай направлення на проведення судово-медичної експертизи, яка встановить ступінь, час та характер завданих тобі тілесних ушкоджень. До бюро судово-медичної експертизи необхідно прибути з направленням прокуратури, паспортом і, при наявності, медичною довідкою, яку тобі видадуть у травмопункті;

– факт твого перебування та побиття в міліції повинні засвідчити якомога більше людей, тому коли ти вийшов із райвідділу, одразу **звернись за допомогою до перехожих**, краще до жінок, по можливості запиши їхні прізвища та адреси проживання – це твої свідки. Якщо тебе біля райвідділу вже чекають рідні, друзі чи знайомі – нехай вони сфотографують тебе та отримані тілесні ушкодження на мобільний телефон. Близькі родичі повинні одразу написати заяву на ім'я начальника райвідділу про твоє побиття його підлеглими (таку заяву зобов'язані прийняти в міліції і через 10 днів надати відповідь про результати її розгляду);

– обов'язково заручись **допомогою від фахівця в галузі права** – звернись до адвоката, який буде захищати твої інтереси;

– будь наполегливим у відстоюванні своїх прав. Якщо вважаєш, що розслідування за фактом твого побиття проведене незадовільно, оскаржуй дії посадових осіб у вищестоящих інстанціях, звернись за допомогою до засобів масової інформації.

І наостанок – бажаю тобі ніколи не потрапляти в такі ситуації, але бути до них підготовленим необхідно. Хай щастить!